

Funded by the
European Union

Ghid privind consolidarea proceselor de planificare în domeniile climei și energiei

Elaborat în cadrul proiectului EU4Climate

Chișinău, 2022

Autori:
Dorin DUȘCIAC
Ion MUNTEAN

Acest studiu a fost produs cu suportul financiar al Uniunii Europene. Conținutul acestuia reprezintă responsabilitatea exclusivă a proiectului „EU4Climate”, finanțat de Uniunea Europeană și implementat de PNUD. Conținutul publicației aparține autorilor și nu reflectă în mod neapărat viziunea Uniunii Europene sau a PNUD.

Aflați mai multe pe undp.org sau undp.md

Introducere

Contextul proiectului EU4CLIMATE

Proiectul regional EU4Climate, finanțat de către Uniunea Europeană și implementat de către PNUD, are ca scop de a contribui la atenuarea și adaptarea la schimbările climatice, precum și la dezvoltarea unor economii cu emisii reduse și reziliente la schimbările climatice în toate cele șase țări ale Parteneriatului Estic (Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Republica Moldova și Ucraina), în conformitate cu Acordul de la Paris.

Sinteza contextului național și internațional

Pentru combaterea fenomenului schimbărilor climatice sunt necesare eforturi globale comune, inclusiv din partea Republicii Moldova. Conferința XXI a Părților la Convenția-cadru a ONU cu privire la schimbarea climei de la Paris din anul 2015 a stabilit un plan de acțiuni pentru limitarea încălzirii globale „cu mult sub” 2 °C, exprimat în Acordul de la Paris. În vederea atingerii scopului Acordului, toate părțile trebuie să întreprindă și să comunice eforturile sale ambițioase de reducere a emisiilor de GES, expuse în Contribuția Națională Determinată (CND). Republica Moldova a raportat către Convenție prima sa CND (numită și Intenționată, CNDI) la 25 septembrie 2015, iar cea actualizată (CNDa) - pe 4 martie 2020.

Obiectivul nou, în scenariul necondiționat, reflectat în CNDa, prevede reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră cu 70% în anul 2030 față de anul 1990, în loc de 64-67% asumate în CNDI, iar în scenariul condiționat – respectiv o țintă a reducerilor de emisii ale gazelor cu efect de seră cu 88%, față de 78%, asumate în CNDI.

În vederea atingerii obiectivelor înscrise în CNDa, în anul 2021 a fost efectuată actualizarea și consultarea publică a Strategiei de Dezvoltare cu Emisii Reduse până în anul 2030 a Republicii Moldova (SDER 2030).

În calitate sa de parte contractantă la Tratatul Comunității Energetice (CEn), Republica Moldova și-a asumat angajamentul de a monitoriza și de a raporta Secretariatului CEn atingerea obiectivelor fixate în domeniile energiei regenerabile, eficienței energetice și emisiilor de gaze cu efect de seră, și alte informații relevante pentru schimbările climatice. Raportarea respectivă se efectuează prin intermediul elaborării și prezentării periodice a unui Plan Național integrat privind Energia și Clima (PNEC).

Necesitatea elaborării prezentului Ghid

În octombrie 2021, a avut loc un atelier național în cadrul proiectului EU4Climate, privind asigurarea coerenței politicilor naționale legate de climă și energie, dezvoltate în cadrul angajamentelor asumate de Republica Moldova în temeiul UNFCCC și a Tratatului privind Comunitatea Energetică. Recomandările prezentate și dezbătute de către experții naționali în cadrul acestui atelier trasează o serie de obiective realizabile pe termen scurt, mediu și îndelungat pentru atingerea unei convergențe cu privire la stabilirea țărilor de reducere a gazelor cu efect de seră în cele două documente programatice menționate anterior: CNDa (și, prin urmare, SDER 2030) și PNEC. În scopul de a conceptualiza și structura o abordare unică a problematicii legate de reducerea emisiilor de GES în

domeniile energiei și climei a fost evocată necesitatea de a elabora un document metodologic care să conțină un șir de acțiuni concrete, menite să sprijine procesul de concertare permanentă a celor două domenii.

Ghidul privind consolidarea proceselor de planificare în domeniile climei și energiei a fost elaborat de către consultanții naționali Dorin Dușciac și Ion Muntean în cadrul Proiectului EU4Climate în perioada noiembrie 2021 – februarie 2022. Documentul a fost elaborat în contextul consultărilor părților implicate și ca urmare a studierii documentației relevante. La finalul misiunii de consultanță, în data de 24 februarie 2022, a avut loc un Seminar consultativ, la care a fost prezentat și discutat conținutul versiunii intermediare a Ghidului. Versiunea finală a Ghidului a fost elaborată și prezentată ținându-se cont de opiniile exprimate de participanții la Seminarul consultativ

Contextul actual al cadrului de guvernare în domeniile climei și energiei

O serie de activități aferente dezvoltării cadrului național de politici publice aflate în prezent în curs de desfășurare în domeniile climei și energiei conduc la o suprapunere a proceselor de planificare și de scriere a principalelor documente cu caracter normativ. O astfel de situație a fost atestată în procesul de elaborare a versiunii revizuite a Strategiei de Dezvoltare cu Emisii Reduse până în anul 2030 (SDER 2030) și a Planului Național integrat pentru Energie și Climă (PNEC). Ambele documente stabilesc obiectivele privind reducerea emisiilor de GES în sectorul energetic al Republicii Moldova, însă rezultatele previzionare indicate în PNEC se prefigurau a fi mai puțin ambițioase decât cele prezentate în noua versiune a SDER 2030.

În general, elaborarea și aprobarea unor documente de planificare a politicilor în domeniile climei și energiei care prezintă obiective diferite privind reducerea emisiilor de GES ar putea avea mai multe consecințe negative. În primul rând, prezentarea unor valori diferite a țărilor privind reducerile emisiilor de GES ar însemna o derogare de la valorile respective pe care Republica Moldova le-a prezentat deja în anul 2020 în versiunea actualizată a Contribuției Naționale Determinate (CND), ca parte a angajamentelor față de CONUSC. În contextul angajamentelor asumate în plan internațional o eventuală diminuare a țărilor de reducere a emisiilor de GES ar aduce țării noastre prejudicii de imagine și ar semnaliza partenerilor de dezvoltare incoerența cadrului național de politici publice. În al doilea rând, o astfel de situație ar fi contrară prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 386 din 17.06.2020¹ cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice, care prevede în mod expres că una din etapele elaborării unui nou document de politici publice este identificarea documentelor de politici publice în curs de implementare care conțin prevederi în același domeniu, în scopul asigurării continuității și sinergiei intervențiilor și al evitării dublării și a prevederilor contradictorii.

Obiectivul principal al Ghidului privind consolidarea proceselor de planificare în domeniile energiei și climei este să contribuie, în calitatea sa de document metodologic, la asigurarea coerenței în procesul de dezvoltare a cadrului de guvernare în domeniile respective. Documentul conține 4 capitole structurate în mod similar (introducere, metodologie, acțiuni propuse, istorii de succes și riscuri eventuale), care abordează următoarele tematici: Sprijinul politic la nivel înalt, Sincronizarea, simplificarea și alinierea procesului de raportare la organizațiile internaționale, Edificarea unui cadru eficient de comunicare și Cadrul de guvernare în domeniile climei și energiei în contextul diferendului transnistrean. Ghidul se încheie cu prezentarea unor concluzii și perspective.

1. Sprijinul politic la nivel înalt pentru cadrul de guvernare climatică și energetică

Viabilitatea și șansele de reușită pe termen mediu și îndelungat ale unui cadru de guvernare energetică și climatică depinde în mare măsură de sprijinul politic de care beneficiază. Un angajament politic larg și de durată este necesar nu numai din partea autorităților publice responsabile (de exemplu, autorități publice centrale și personalități politice la nivel înalt), ci și din partea întregii clase politice. Conștientizarea la nivel societal și politic al problematicei climatice și de energie trebuie să fie asumată de către principalii actori politici, indiferent de poziționarea acestora pe eșichierul forțelor politice și de reprezentativitatea lor la nivel electoral.

Cercetările politologice recente au demonstrat că angajamentul politic este un factor important care contribuie la eficacitatea implementării politicilor, indiferent de domeniul de aplicare. În contextul acestui Ghid angajamentul politic poate fi măsurat prin nivelul de disponibilitate a autorităților guvernamentale de a sprijini politicile de combatere a schimbărilor climatice și cele din domeniul energetic. Asemănător conceptualizării angajamentului organizațional, angajamentul politic constă și în aspecte de atitudine și comportament adoptate de către reprezentanții clasei politice, în sensul larg al acestei noțiuni. Angajamentul politic asumat fără echivoc față de politicile de mediu și energetice poate fi demonstrat în mai multe moduri: discursul public al unui lider guvernamental pentru a transmite bunele practici pentru combaterea schimbărilor climatice, popularizarea argumentelor în favoarea reducerii emisiilor de gaze cu efect de seră, un plan local specific pentru a încuraja participarea societății la implementarea măsurilor de eficiență energetică, un efort comun al mai multor agenții guvernamentale de a promova energia verde, eforturile politice și diplomatice pe arena internațională pentru a spori gradul de independență energetică, ș.a.

Criza energetică din a doua jumătate a anului 2021, care continuă și în 2022, a reconfirmat necesitatea menținerii acestui domeniu în agenda prioritară a tuturor organelor de conducere a țării. Or, Republica Moldova s-a confruntat și anterior cu crize de acest fel, care au demonstrat necesitatea diversificării furnizorilor de energie, diversificarea rutelor de import, diminuarea ponderii gazelor naturale în mixul energetic al țării, liberalizarea piețelor energetice, etc.

Metodologie: Guvernarea pe mai multe niveluri – Multi-Level Governance (MLG)

În sursele bibliografice de specialitate conceptul de guvernare este definit în funcție de trei niveluri sau abordări diferite:

- *„Nevoia de a se concentra pe înțelegerea sistemului de guvernare în toată complexitatea sa – mai degrabă decât ca o formă tradițională ierarhică, liniară de control de la nivel național la nivel regional și local”*
- *„Înțelegerea rolului diferiților actori în procesul de guvernare atunci când actorii naționali nu sunt neapărat singurii sau cei mai importanți participanți.”*
- *Înțelegerea modului în care acești actori interacționează în funcție de „lumea autorităților care se suprapun și care sunt concurente în diferite moduri”*

Guvernarea pe mai multe niveluri (MLG) poate fi înțeleasă în acest context ca „*un sistem complex de interacțiuni între actori de la toate nivelurile de guvernare, angajați în exercitarea autorității*”. MLG poate fi văzut și ca „*... un proces de luare a deciziilor care implică diverse părți interesate independente, dar în același timp interdependente*”.

Există o serie de factori importanți de care trebuie să se țină cont pentru lansarea și gestionarea unui proces MLG de succes. Un studiu recent bazat pe analiza mai multor studii de caz evidențiază următorii patru factori cheie:

- Inițierea și *leadership*-ul unui proces MLG:

De regulă procesele de tip MLG nu sunt inițiate și conduse în mod ultra-centralizat, de către o singură parte interesată desemnată de o autoritate publică superioară. Deși în multe cazuri inițiativa este asumată de politicieni sau de funcționari publici, de rând cu aceștia organizațiile societății civile, agenții economici, reprezentanții mediului academic și rețelele de specialiști din domeniile climă și energie se pot afla la originea proceselor de tip MLG.

- Implicarea părților interesate

O cartografiere minuțioasă a celor mai importante părți interesate în domeniile de interes constituie o primă etapă în implicarea acestora în procesul MLG. Această etapă este în măsură să asigure un echilibru organic, din punct de vedere al numărului de participanți și al reprezentativității lor, între politicienii și funcționarii publici de diferite niveluri administrative pe de o parte, și alți actori care dețin putere de decizie sau influență politică și socială importantă.

- Facilitarea proceselor MLG

Comunicarea eficientă facilitează cooperarea și schimbul de opinii între un număr considerabil de părți interesate și conduce la formarea unei viziuni comune și la atingerea unui consens asupra obiectivelor politicilor. Obiectivul principal al comunicării în acest context este acela de a crea angajament și participare proactivă în rândul părților interesate.

- Ingredientele unui MLG de succes

Un proces MLG eficient se bazează pe niște reguli clare privind cadrul de cooperare, o atribuire bine conturată a rolurilor pentru diferite părți interesate și pe setarea unor obiective explicite pentru implementarea unor acțiuni specifice. Aceste componente sunt relevante pentru gestionarea așteptărilor societății și susținerea angajamentelor asumate.

Acțiuni propuse

În scopul construirii unui angajament politic puternic și incluziv și a unei guvernante de tip MLG a cadrului de politici publice în domeniile climă și energie recomandăm implementarea următoarelor tipuri de acțiuni:

- Definirea, implementarea și comunicarea unei viziuni strategice pe termen lung care să sprijine coerența politicilor și să orienteze guvernul și părțile interesate către obiective comune în scopul asigurării unui cadru de guvernanță coerent, unitar și eficient în domeniile climă și energie;
- Folosirea mecanismelor de coordonare la nivel înalt pentru a promova obiectivele cadrului de guvernanță în domeniile climei și energiei în autoritățile centrale, ministerele de resort și alte instituții publice. Ministerul Mediului și Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale

trebuie să creeze un cadru permanent de dialog și cooperare pe dimensiunea combaterii schimbărilor climatice, care va facilita procesul de creare a grupurilor de lucru mixte, va furniza principalele orientări în privința planificării domeniilor climă și energie, va oferi suport politic în interacțiunea cu partenerii de dezvoltare, va asigura procesul de revizuire și aprobare periodică a obiectivelor și acțiunilor planificate, etc.;

- Asigurarea consecvenței sprijinului politic la nivel înalt prin abordarea cu regularitate a problemelor de energie și climă la cel mai înalt nivel al organelor de conducere a țării. De asemenea, la nivel înalt trebuie discutate rezultatele intermediare a implementării principalelor documente de politici în aceste domenii;

- În contextul conturării priorităților la nivel european în domeniul energiei și climei într-un nou set de politici este necesară actualizarea foilor de parcurs naționale privind implementarea pachetului european pentru energie și climă;

- Îmbunătățirea continuă a abordărilor guvernamentale în domeniile climă și energie prin definirea domeniilor prioritare, a strategiilor naționale și a planurilor de acțiuni și a indicatorilor-cheie de performanță și pentru a comunica publicului rezultatele;

- Stabilirea unor mandate și capacități administrative clare și mobilizarea resurselor adecvate, pentru a permite elaborarea și îmbunătățirea continuă a documentelor de politici publice, precum și identificarea și soluționarea divergențelor între viziunile și abordările actuale din domeniile climă și energie. Comisia Națională privind Schimbările Climatice poate fi mandatată cu asigurarea cadrului instituțional pentru crearea, menținerea și dezvoltarea coordonării la nivel înalt a domeniilor climă și energie;

- Încurajarea implementării aranjamentelor formale de guvernare și a metodelor informale de lucru care sprijină comunicarea eficientă între ministere și agenții, precum și între ministere și alte organisme din sectorul public sub egida acestora;

- Implementarea măsurilor de promovare a obiectivelor domeniilor climă și energie, astfel încât angajamentele asumate prin documentele de politici publice și în virtutea obligațiilor Republicii Moldova pe plan internațional să supraviețuiască ciclurilor electorale și schimbărilor în guvern, inclusiv fortificarea și extinderea mandatului Comisiei Naționale pentru Schimbări Climatice;

- Dezvoltarea capacităților la nivel administrativ de conducere în instituțiile publice pentru a formula, implementa și monitoriza în mod consecvent politici coerente cu dezvoltarea durabilă în sectoarele climă și energie ;

- Aplicarea sistematică a unei perspective privind genul, drepturile omului și sărăcia în dezvoltarea cadrului de politici publice în domeniile climă și energie, în conformitate cu ambiția de a pune capăt sărăciei în toate formele ei și de a împuternici toate femeile și fetele și de a atinge egalitatea de gen;

- Folosirea instrumentelor moderne de guvernare, cum ar fi previziunea strategică, dezvoltarea scenariilor și abordările sistemice în formularea și implementarea politicilor, pentru a identifica și a atenua divergențele dintre prioritățile și politicile sectoriale, inclusiv politicile externe și interne, și promovarea acțiunilor de sprijin reciproc între sectoare și instituții.

Figura 1. Propuneri de acțiuni pentru realizarea guvernancei pe mai multe nivele (MLG)

Istории de succes privind acordarea sprijinului politic pentru cadrul de guvernancă climatică și energetică

În Suedia, de exemplu, guvernul a instituit un Comitet interpartinic pentru atingerea obiectivelor de mediu, care avea rolul de a examina modul în care ar putea fi conceput un nou cadru de politici climatice pe termen lung. Comitetul respectiv, compus din membri ai Parlamentului din fiecare partid și experți reprezentanți ai părților interesate și din cadrul ministerelor, a elaborat apoi o propunere care a fost adoptată cu o mare majoritate în Parlament. Participarea tuturor părților și implicarea tuturor partidelor parlamentare la crearea cadrului de politici climatice a fost esențială pentru a obține un sprijin larg pe întregul spectru politic.

Un episod din istoria recentă a Germaniei ilustrează importanța utilizării unei abordări incluzive în procesul de formulare și promovare a politicilor publice. În anul 2016 coaliția conservatorilor și a social-democraților, aflată la guvernare, a optat pentru o largă consultare publică pentru a asigura angajamentul politic pentru Planul de acțiune pentru climă 2050 al Germaniei. Coaliția a organizat un amplu proces de consultări cu toate părțile interesate înainte de a elabora planul de acțiune pe termen lung în domeniul schimbărilor climatice, dar nu a implicat Parlamentul în acest proces. Consultările au stimulat dezbaterea publică și au condus la conștientizarea politicilor pe termen lung ale țării în materie de climă și energie. Cu toate acestea, ocolind Parlamentul în procesul inițial, coaliția guvernamentală a ratat oportunitatea de a obține un sprijin politic mai larg pentru Planul de acțiune pentru climă pentru 2050. O lecție critică învățată din exemplul german a fost că nu numai părțile interesate, ci și instituțiile-cheie, cum ar fi Parlamentul, trebuie să aibă un cuvânt de spus în proiectarea planificării naționale privind clima și energia, pentru a asigura un sprijin politic puternic pentru aceasta.

Angajamentul politic este important în China, având în vedere că autoritățile publice centrale și locale au adesea interese divergente în protecția mediului și alte priorități politice. Guvernul central chinez a plasat creșterea economică drept una dintre cele mai importante ținte politice ale sale, iar liderii de la Beijing au demonstrat un angajament politic credibil față de reforma economică orientată spre economia de piață. Totodată, un astfel de angajament politic puternic față de dezvoltarea economică poate slăbi angajamentul general al guvernului chinez față de protecția mediului. În ultimul deceniu, guvernul central și-a manifestat interesul pentru protecția mediului prin declarații oficiale, precum și prin adoptarea diferitelor programe și reglementări de mediu. Deși indicatorii privind protecția mediului au fost incluși în ultimii ani printre indicatorii de performanță pentru evaluarea anuală a liderilor administrației publice locale, aceștia joacă în prezent un rol destul de redus în procesul respectiv.

Un alt exemplu relevant din perspectiva consolidării sprijinului politic pentru domeniile energie și climă este cel al Parlamentului European. Literatura existentă sugerează că ascensiunea partidelor/fracțiunilor eurosceptice, naționaliste și populiste și a diviziunilor regionale a afectat politica climatică. Acest lucru s-a manifestat prin poziții mai puțin ambițioase de politică climatică în momente în care este nevoie de mai multă ambiție pentru a atinge obiectivele Acordului de la Paris. Aceleași surse bibliografice sugerează că ambiția actuală a UE nu este suficientă pentru a atinge obiectivele Acordului de la Paris anume din cauza unui sprijin politic insuficient de puternic la cel mai înalt for european, fapt argumentat de măsura în care prioritățile de mediu sunt reflectate în documentele de bugetare. Cu toate acestea, Pactul european pentru energie verde al Comisiei Europene, eforturile Parlamentului

European din octombrie 2020 pentru o țintă de reducere a GES cu 60% până în 2030 și aprobarea Consiliului European din decembrie 2020 a unui obiectiv obligatoriu de reducere de 55% reprezintă premise solide care vor permite reducerea în timp a acestui decalaj de ambiție.

Riscuri posibile în cazul diminuării sprijinului politic pentru cadrul de guvernare climatică și energetică

Riscuri	Impactul	Măsuri de atenuare
Lipsa angajamentului politic la nivel înalt în domeniile climă și energie	Eșec al programelor sectoriale de dezvoltare și apeluri la „selectivitate” în alocarea ajutorului donatorilor	Stimularea angajamentului politic la cel mai înalt nivel în domeniile climă și energie
Acordarea unui sprijin politic insuficient în domeniile climă și energie	Cadru de guvernare ar putea să nu supraviețuiască dincolo de un ciclu electoral	Includerea domeniilor climă și energie în lista de domenii prioritare a politicilor publice ale statului
Diminuarea sprijinului politic la nivel înalt pentru domeniile energie și climă	Reducerea investițiilor efectuate de mediul privat de afaceri în noile tehnologii în domeniile climă și energie	Menținerea unei implicări constante ale autorităților în sprijinirea domeniilor climă și energie
Existența unor priorități concurente, în special a celor legate de dezvoltarea economică	Participarea diminuată, în special la nivelul autorităților publice locale, în implementarea reglementărilor de mediu	Implicarea autorităților publice locale în toate etapele în procesul de dezvoltare a politicilor publice în domeniile climă și energie
Implementarea unor acțiuni nepopulare în scopul atingerii obiectivelor fixate în domeniile climă și energie	Repercusiuni negative asupra sprijinului acordat guvernării de societate în plan electoral	Implementarea unor politici compensatorii, utilizarea eficientă a instrumentelor de comunicare și de asigurare a transparenței

2. Sincronizare, simplificare si aliniere a proceselor de raportare la organizatiile internationale (CONUSC si CEn)

Regulamentul privind guvernanța Uniunii Energetice adoptat în anul 2016 face parte integrantă din punerea în aplicare a priorităților Comisiei Europene de a construi „o Uniune Energetică robustă și o politică de viitor privind schimbările climatice”. Comisia dorește ca Uniunea Europeană să-și afirme poziția de lider la nivel mondial în procesul de tranziție la energia curată. Din acest motiv, UE s-a angajat să reducă emisiile de gaze cu efect de seră cu cel puțin 40% până în 2030, modernizând în același timp economia UE și oferind locuri de muncă și creștere economică pentru toți cetățenii europeni. Realizarea acestui scop este ghidată de patru obiective principale la nivel european: prioritizarea măsurilor de eficiență energetică, atingerea de către UE a statutului de lider global în utilizarea energiilor regenerabile, instituirea unui acord echitabil pentru consumatori și poziționarea UE în postura de lider mondial în lupta împotriva schimbărilor climatice. Este de menționat aici, că în anul 2020 Secretariatul Comunității Energetice a anunțat despre intenția de a stabili o nouă țintă de reducere a emisiilor de GES, cu 50 – 55 % până în anul 2030, precum și obținerea neutralității carbonice a statelor membre ale UE și a părților contractante ale CEn către anul 2050. Îndeplinirea acestor obiective ambițioase este condiționată de implementarea unui sistem de guvernanță robust al Uniunii Energetice.

Regulamentul privind guvernanța Uniunii Energetice subliniază importanța îndeplinirii obiectivelor UE în materie de energie și climă pentru anul 2030, stabilește modul în care țările UE și Comisia Europeană ar trebui să colaboreze printr-un proces iterativ și modul în care statele membre ar trebui să coopereze pentru a atinge obiectivele Uniunii Energetice. De asemenea, Regulamentul impune statelor membre ale UE obligații cu privire la planificarea dezvoltării cu emisii scăzute de carbon pe termen mai lung, până în anul 2050. În calitate de membru al Comunității Energetice (CEn) Republica Moldova și-a asumat o serie de angajamente privind transpunerea *acquis*-ului comunitar în domeniul energiei. Evoluțiile din ultimii ani, care au condus la edificarea unui cadru comun de guvernanță europeană în domeniile climă și energie, semnifică elaborarea și adoptarea unei viziuni strategice și a unui cadru normativ național unitar și complementar în cele două domenii.

Metodologie

În virtutea angajamentelor sale în cadrul CEn, Republica Moldova este actualmente în plin proces de elaborare a unui Plan Național pentru Energie și Climă (PNEC) pentru perioada până în anul 2030, care să acopere toate cele cinci dimensiuni ale Uniunii Energetice și să ia în considerare o perspectivă pe termen mai lung (până în anul 2050). Planuri Naționale elaborate de către părțile contractante la CEn vor fi comparabile cu cele ale statelor membre ale Uniunii Europene. Versiunea finală a acestor documente va garanta că obiectivele privind clima și energia pentru 2030 vor fi atinse într-un mod coerent, colaborativ și la cel mai mic cost. Frecvența și calendarul obligațiilor de raportare pe cele cinci dimensiuni ale Uniunii Energetice și a celor care decurg în conformitate cu Acordul de la Paris privind schimbările climatice (raportare către CONUSC) trebuie să fie aliniate în scopul de a spori în mod semnificativ transparența și de a asigura o reducere a sarcinii administrative pentru statele membre, părțile contractante, Comunitatea Energetică, Comisia Europeană și alte instituții ale UE.

Dezvoltarea infrastructurii și eliminarea barierelor de reglementare și administrative constituie premisele de bază pentru implementarea măsurilor care vor conduce la îndeplinirea obiectivelor fixate în documentele de raportare și de programare a procesului de guvernare în domeniile climă și energie. În acest sens, stabilirea de către guvernele naționale a unor abordări colaborative care ar permite transferul de cunoștințe și de bune practici între părțile interesate constituie o miză importantă în efortul de aliniere a proceselor de raportare.

Modificările de ordin legal stabilesc un cadru de reglementare clar și transparent pentru dialogul cu societatea civilă în chestiunile legate de domeniile climă și energie și contribuie la consolidarea cooperării regionale în general. Abordarea de tip incluziv în relația dintre autorități și părțile interesate (organizațiile societății civile, mediul academic, echipele de experți, s.a.) este prielnică pentru formarea și menținerea încrederii reciproce și sprijină procesul de implementare rapidă și eficientă a reformelor.

O mai bună coordonare la nivel regional și local și implementarea măsurilor de îmbunătățire a infrastructurii (de exemplu: adaptarea sistemelor de transport și distribuție a energiei electrice pentru a găzdui noile surse de energie regenerabilă, integrarea proiectelor locale de energie regenerabilă în instrumentele de planificare urbană, ș.a.) poate contribui la sporirea rapidă a ponderii surselor de energie regenerabilă în mixul energetic național și prin aceasta la atingerea obiectivelor fixate în documentele de politici publice din domeniile climă și energie. Perfecționarea cadrului legal va accelera implementarea comprehensivă și eficientă a Pachetului Energetic III și va conduce nemijlocit la sporirea independenței energetice a țării, modernizarea piețelor energetice și aducerea lor în corespundere cu standardele UE, la eficientizarea consumului de energie și implicit la diminuarea emisiilor de GES în virtutea economiilor de energie realizate.

Utilizarea la scară largă a unui sistem electronic de raportare mai raționalizat va asigura colectarea, analiza și diseminarea unor informații sigure și transparente în domeniile climă și energie.

În cazul în care proiectul de Plan Național integrat pentru Energie și Climă al unui stat membru al UE sau al unei părți contractante la CEn nu contribuie suficient la atingerea obiectivelor fixate pe termen mediu și lung în domeniile climă și energie sau dacă UE, Comisia Europeană în colaborarea cu Secretariatul Comunității Energetice poate emite o serie de recomandări. Acestea pot fi aplicabile la nivelul Uniunii Europene în întregime sau pot fi adresate părților contractante în mod particular. Schimbul permanent de date, informații și indicatori de progres între părțile contractante și Secretariatul CEn este o componentă importantă a procesului de implementare a *acquis*-ului comunitar în statele care au statutul de parte contractantă a CEn. Totodată, este asigurată flexibilitatea necesară pentru ca statele membre ale UE și părțile contractante să reflecte specificitățile naționale, și în același timp să respecte pe deplin libertatea acestora de a-și determina mixul energetic.

Acțiuni propuse

- Simplificarea procesului de raportare către CONUSC și CEn poate fi atinsă prin aplicarea directă a recomandărilor adresate Părților de către cele două organizații internaționale. Inițial Rapoartele Bienale Actualizate către CONUSC pot fi fuzionate cu Comunicările Naționale și înlocuite cu un singur document: Raportul Bienal de Transparență. Ulterior, rapoartele periodice de implementare a PNEC pot fi utilizate în procesul de elaborare a rapoartelor către CONUSC, inclusiv în elaborarea CND.
- Sincronizarea proceselor de planificare poate fi atinsă prin fuzionarea procesului de iterare al CND cu elaborarea și prezentarea rapoartelor de implementare ale PNEC. Actualizarea primei versiuni a PNEC după *feedback*-ul oferit de către Secretariatul CEn pe parcursul anilor 2022 – 2023 va coincide cu inițierea elaborării CND3. Primul raport de implementare PNEC va fi prezentat în 2024, în timp ce prezentarea CND3 către CONUSC este preconizată pentru anul 2025. În contextul unei posibile sincronizări, componenta 4 a PNEC (Decarbonizarea economiei) poate servi cel puțin parțial ca bază pentru elaborarea CND3. În conformitate cu cerințele CEn, PNEC trebuie să fie actualizat până în anul 2030: procesul respectiv se va derula în termeni similari cu pregătirea CND4, în perioada anilor 2028 – 2029. Sincronizarea proceselor PNEC și CND va avea efecte benefice inclusiv în perspectiva elaborării și actualizării periodice în viitor a SDER 2050. Notăm aici, că în viitorul apropiat este posibilă extinderea de către Comisia Europeană a termenului limită de prezentare a versiunii finale a PNEC până în anul 2024.
- Crearea unui Grup de lucru comun în domeniul energiei și climei este necesar pentru a asigura sincronizarea și alinierea principalelor documente de politici în domeniul energiei și climei. În acest sens poate fi utilizată platforma Comisiei Naționale privind Schimbările Climatice instituită prin hotărârea de guvern nr. 444 din 01.07.2020. Reieșind din faptul că scopul inițial al creării Comisiei a fost coordonarea, la nivel național, a procesului de implementare a prevederilor CONUSC și a altor tratate internaționale din domeniul schimbărilor climatice, este necesară revizuirea componenței acesteia astfel încât să includă reprezentanți ai instituțiilor notorii din domeniul energetic din rândul instituțiilor de cercetare, organizațiilor neguvernamentale, mediul de afaceri, etc. Ulterior este necesară ajustarea și a componenței comitetelor tehnice, în care să fie incluși experți cu experiență relevantă în domeniul energetic.
- Corespunzător modificărilor aduse în structura Comisiei, urmează să fie modificate/actualizate și următoarele acte normative:
 - Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Comisiei naționale privind schimbările climatice;
 - Regulamentul cu privire la mecanismul intersectorial de coordonare a procesului de adaptare la schimbările climatice;
 - Regulamentul cu privire la mecanismul de coordonare a acțiunilor adecvate de atenuare la nivel național.
- La elaborarea scenariilor de dezvoltare a sectorului energetic și de evoluții în domeniul climei este necesar de utilizat instrumente de modelare compatibile și date de intrare agregate având la bază aceeași sursă de informații.
- Îmbunătățirea calității datelor utilizate la elaborarea documentelor de politici publice în domeniile energiei și climei este posibilă prin perfecționarea sistemului de colectare a datelor și alinierea sistemului statistic național la normele și standardele europene.

- Raportarea în cadrul planificării în domeniile climă și energie necesită colectarea, tratarea și agregarea unei cantități importante de date tehnice și informații și efectuarea unor simulări complexe pentru prognozarea evoluției în viitor a indicatorilor relevanți. Producerea și diseminarea centralizată a acestor date și informații va permite evitarea duplicării operațiunilor de tratare, simulare și analiză și va asigura obținerea unor rezultate coerente și argumentate. Centralizarea datelor, informațiilor și programelor/metodelor de modelizare va avea un efect benefic pentru toate tipurile de documente și procese de analiză desfășurate în domeniile climă și energie.
- În conformitate cu cerințele CEn și CONUSC, Republica Moldova a elaborat o serie de documente de politici publice sectoriale în domeniile energie și climă: Planurile Naționale pentru Eficiență Energetică, Planurile Naționale de Acțiuni în domeniul Energiei din Surse Regenerabile, Strategia Republicii Moldova de Adaptare la Schimbarea Climei, Programul de Dezvoltare cu Emisii Reduse, etc. Procesul de monitorizare, evaluare și actualizare a acestor documente trebuie să fie sincronizat cu elaborarea și actualizarea rapoartelor către CONUSC și CEn (inclusiv PNEC și CND). În acest fel, se va reuși o integrare a obiectivelor sectoriale (inclusiv a celor non-climatice) în procesul de consolidare a unei viziuni pe termen mediu și îndelungat de îndeplinire a obiectivelor privind combaterea schimbărilor climatice.
- Introducerea unui mecanism robust pentru a asigura atingerea colectivă a obiectivelor în domeniile climă și energie poate fi o consecință a unui proces vast de concertare la nivel european, între statele membre ale Uniunii Europene și părțile contractante la Comunitatea Energetică. Totodată, procesul respectiv nu trebuie să fie implementat de o manieră supra-reglementată pentru a nu fi create impedimente de ordin birocratic și administrativ. Consolidarea continuă a capacităților umane și tehnice ale părților contractante la CEn este o prioritate în edificarea unui astfel de mecanism.

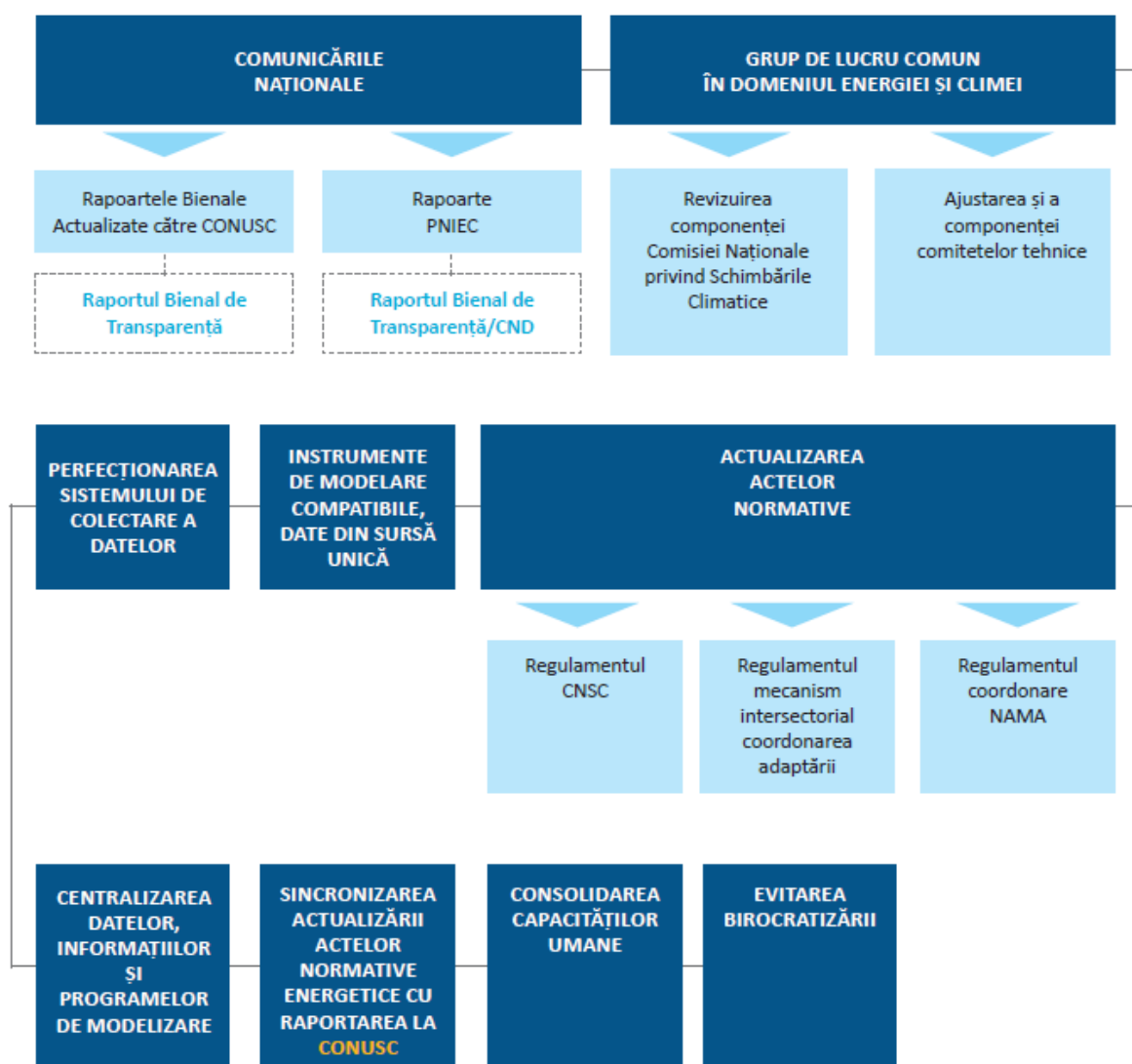

Figura 2. Propuneri de acțiuni pentru sincronizarea, simplificarea și alinierea proceselor de raportare la CONUSC și CEn

Exemple de sincronizare, simplificare și aliniere a proceselor de raportare la CONUSC și CEn

În anul 2016 guvernul Spaniei a instituit o masă rotundă cu Comunitățile Autonome pentru a face schimb de bune practici cu scopul simplificării procedurilor administrative, care urmărește stabilirea a 300 de zone energetice durabile la nivel local până în 2030. Guvernul central a inclus acest obiectiv în documentele naționale privind dezvoltarea durabilă și politica energetică, propunând granturi și instrumente financiare pentru a sprijini zonele respective.

Regulamentul privind guvernanta Uniunii Energetice va asigura că obiectivele Uniunii Europene în materie de energie și climă pentru anul 2030 – reducerea cu cel puțin 40% a emisiilor de gaze cu efect de seră, un minim de 32% surse regenerabile în mixul energetic al

UE și economisirea a 32,5% din energia consumată ca urmare a implementării măsurilor de eficiență energetică – sunt realizate prin stabilirea unui proces politic care asigură faptul că obiectivele și politicile naționale sunt coerente cu obiectivele UE, permițând în același timp statelor membre un grad de flexibilitate privind adaptarea la condițiile și la necesitățile naționale. Regulamentul promovează în egală măsură principiile de certitudine și predictibilitate pe termen lung, fapt care sporește încrederea investitorilor. Noile reguli aplicate subliniază importanța cooperării regionale în dezvoltarea și implementarea politicilor energetice și climatice. Statele membre ale UE sunt, de asemenea, chemate să își încurajeze cetățenii să participe la pregătirea documentelor de politici publice în domeniile climă și energie.

În cazul Greciei, în procesul de elaborare a Planului Național pentru Energie și Climă, s-a pus un accent deosebit pe colaborările regionale active/existente și în curs de desfășurare pe probleme de energie și climă, în vederea evaluării eventualelor sinergii și acțiuni specifice care pot contribui la realizarea obiectivelor naționale de energie, mediu dar și alte obiective ale PNEC. Astfel au fost analizate și luate în considerație principalele elemente necesare sincronizării domeniilor energie și climă care figurează în 7 acorduri cu țări precum Cipru, Iordania, Germania, Italia, Israel, Egipt, etc.

Riscuri generate de conservarea *status quo*-ului în procesul de raportare

Riscuri	Impactul	Măsuri de atenuare
Dezvoltarea unui cadru de politici complex, care va fi complicat de implementat și dificil de înțeles de către părțile interesate în domeniile climei și energiei	Neatingerea Țintelor stabilite în cadrul acordurilor internaționale și, în consecință, diminuarea sprijinului din partea organizațiilor internaționale la nivel financiar și de asistență tehnică	Simplificarea procesului de elaborare și dezvoltare a cadrului de guvernare în domeniile climă și energie
Planificarea și programarea separată pe domeniul energie și climă	Obținerea unor rezultate divergente care vor crea confuzie la nivelul politicilor sectoriale	Sincronizarea proceselor de planificare în domeniile climă și energie
Menținerea unor procese paralele de monitorizare și raportare	Dublarea eforturilor și a resurselor necesare	Alinierea Țintelor și a proceselor de planificare
Grad înalt de birocratizare în sectorul energetic și cel climatic	Descurajarea implicării proactive a părților interesate în dezvoltarea politicilor publice din aceste sectoare	Diminuarea gradului de birocratizare prin simplificarea și eficientizarea proceselor de ordin administrativ

3. Edificarea unui cadru de comunicare deschis, transparent și participativ

Dialogul permanent între instituțiile, organizațiile internaționale și părțile implicate în procesul de planificare și de elaborare a documentelor de raportare în domeniile climă și energie este o condiție *sine qua non* pentru asigurarea standardelor de transparență și participare, în conformitate cu cele mai bune practici internaționale.

În acest capitol ne vom referi la trei nivele de comunicare între actorii implicați în dezvoltarea unui cadru de guvernare pentru climă și energie. Fiecare din aceste trei nivele necesită aplicarea unei abordări specifice cu scopul de a obține o sinergie veritabilă a obiectivelor, acțiunilor planificate și a rezultatelor obținute. Primul astfel de nivel este cel al comunicării interinstituționale, vom trata acest aspect din perspectiva implicării autorităților publice la nivel central, dar și a interacțiunii lor cu autoritățile publice locale. Al doilea nivel, aflat într-o legătură mai strânsă cu obligațiunile asumate de către Republica Moldova în plan extern, se referă la comunicarea cu organizațiile internaționale (în primul rând CONUSC și CEn, dar nu numai), cu partenerii de dezvoltare și cu alte țări la nivel regional și continental. Al treilea tip de comunicare se va referi la interacțiunea organismelor de stat cu alte părți interesate, printre care menționăm aici: organizațiile societății civile, mediul academic, experții din diferite domenii, s.a. În continuare vom explicita câteva principii de bază care vor servi la asigurarea comunicării eficiente în fiecare din cele trei nivele și vom oferi câteva exemple de aplicare a acestor principii.

Metodologie

Comunicarea interinstituțională

Ministerul Mediului și Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale (responsabil pentru sectorul energetic) sunt principalii actori ai cadrului de guvernare în domeniile climă și energie. Problematicile cel mai des întâlnite în aceste domenii au un caracter multifactorial, care necesită mobilizarea unei expertize și a unor mecanisme pluridisciplinare ce se află în aria de competență a celor două ministere dar și a altor structuri ale statului cu care acestea interacționează în mod constant (agenții de stat, institute de cercetare, proiecte implementate de donatorii externi, etc.). Prin urmare, eficacitatea intervențiilor statului sunt condiționate de utilizarea unei abordări deschise și incluzive, în măsură să contribuie la o implicare permanentă și participativă a deținătorilor de date, informații și expertiză.

Comunicarea interinstituțională trebuie să stimuleze un nivel suficient de autonomie instituțională pentru a încuraja spiritul de inițiativă și a permite emergența unor soluții inovante. Cooperarea actorilor instituționali trebuie să fie încadrată de o logică de obținere a rezultatului planificat, pentru a evita situațiile de anchilozare birocratică și administrativă. Coordonarea eficientă între instituțiile statului trebuie să le permită acestora, *in fine*, să-și asume rolul de lider în elaborarea și promovarea politicilor publice și orientarea către convergența strategiilor prin dezvoltarea unor abordări integrate.

Autorităților publice locale trebuie să le fie oferită posibilitatea de a participa plenar în procesul de comunicare interinstituțională, acestea fiind în contact permanent cu populația, agenții economici și societatea civilă și să reprezinte în acest fel o sursă permanentă de date și informații cu privire la aplicabilitatea la nivel local a măsurilor planificate.

Comunicarea cu actorii externi

În virtutea obligațiilor asumate față de CONUSC și CEn actorii instituționali trebuie să asigure un cadru permanent și funcțional de raportare către cele două organizații. Aflându-se într-un proces de interacțiune permanentă cu instituții similare din alte țări (semnatore ale CONUSC, state membre sau părți contractante ale CEn), Secretariatele respective dețin informația actualizată și se află într-o poziție avantajoasă pentru a oferi în mod permanent suport cu privire la îndeplinirea obligațiilor de raportare. Comunicarea cu partenerii de dezvoltare (în special organizațiile și guvernele statelor donatoare) este importantă pentru asigurarea capacităților de ordin uman, tehnic și financiar care contribuie la îndeplinirea obiectivelor asumate. În sfârșit, interacțiunea cu alte state din aceeași regiune permite efectuarea unei auto-evaluări permanente a progresului înregistrat prin comparația cu nivelul de atingere a obiectivelor de către statele respective. Toate aceste aspecte sunt deosebit de utile în promovarea unei imagini de țară activă și ambițioasă în atingerea obiectivelor globale de combatere a efectelor schimbărilor climatice.

Comunicarea cu alte părți interesate

Instituțiile statului trebuie să mențină un cadru de dialog permanent și deschis cu părțile interesate situate în afara domeniului guvernamental: organizațiile societății civile, reprezentanți ai mediului academic, experți independenți sau grupuri de experți, diverse grupuri de inițiativă, s.a. Aceste forme de organizare și acțiune la nivel colectiv sau individual reprezintă o legătură viabilă între stat și societate în general și o sursă permanentă de inițiative, informații, și *feedback* la acțiunile întreprinse sau intenționate. Stabilirea unor canale de comunicare cu părțile interesate este deosebit de utilă pentru transmiterea intențiilor către structurile de diferit tip, iar implementarea principiilor de transparență sunt în măsură să contribuie la crearea unei baze de susținere în societate și de edificare a încrederii dintre cetățeni și instituțiile de stat. Totodată, consultarea părților interesate în procesul de planificare și promovare a politicilor publice reprezintă și o obligație de ordin legal a autorităților publice. Elaborarea și menținerea actualizată a unui calendar al parcursului întregului proces este necesară pentru a încuraja participarea și a consolida sprijinul.

Acțiuni propuse

Comunicarea interinstituțională

- Cunoașterea reciprocă a actorilor instituționali este un factor important într-un context definit prin diversitatea problematicilor în domeniile climă și energie. Cadrul legal și instituțional de guvernare în aceste domenii nu a urmat o dezvoltare unitară de-a lungul ultimelor trei decenii, prin urmare expertiza la nivelul interacțiunii între autoritățile de stat poartă un caracter indispensabil. În calitate de măsuri concrete pot fi recomandate: organizarea periodică a ședințelor cu participarea specialiștilor din diferite instituții, elaborarea unor ghiduri interne privind funcționarea ministerelor și a departamentelor specializate, organizarea comună a evenimentelor publice, etc.
- Coordonarea strategică a instituțiilor de stat poate fi organizată sub forma unei rețele permanente în cadrul căreia rolurile, responsabilitățile și domeniile de competență sunt clar definite și înțelese de reprezentanții instituțiilor. Perenitatea funcționării în sistem de rețea se bazează pe recunoașterea reciprocă a membrilor ei și pe capitalizarea în baza efectului de sinergie instituțională. Constituirea unei rețele de comunicare se bazează pe utilizarea

instrumentelor moderne de comunicare online și contribuie la digitilizarea procesului de guvernare în general.

- Includerea autorităților publice locale în rețeaua de comunicare instituțională este importantă pentru asigurarea unei legături permanente cu teritoriile și consolidarea abordării descentralizate. O astfel de practică va asigura durabilitatea în timp a acțiunilor planificate, acestea fiind aduse în amonte la cunoștință actorilor instituționali locali care vor dispune de timp și de suficiente argumente pentru a fundamenta legitimitatea proceselor respective. Organizarea acțiunilor de formare și de informare (seminare, traininguri, s.a.) la nivel local este una din metodele cele mai eficiente pentru a garanta includerea actorilor locali în procesul de guvernantă în domeniile climă și energie.

- Definirea și tratarea situațiilor considerate a fi complexe contribuie la identificarea soluțiilor pentru depășirea lor. Caracterul situațiilor de acest tip se referă la anumiți parametri care pot varia de la un subiect la altul, dar care conduc la o clasificare a lor în trei mari categorii: problematici în care există o suprapunere evidentă a competențelor între diferiți actori instituționali, situații de urgență care necesită o abordare imediată și un efort de coordonare care depășește cadrul instrumentelor utilizate în mod curent, situații excepționale care nu își pot găsi un răspuns adecvat în mecanismele existente. Pentru tratarea situațiilor complexe este necesară instituirea unor instanțe de coordonare care să dispună de competențe în acest sens și elaborarea unor metodologii succinte care listează acțiunile posibile în situații de criză.

Comunicarea cu actorii externi

- Indiferent de natura progreselor înregistrate în procesul de raportare către organizațiile internaționale specializate din domeniile climă și energie, transparența este criteriul de bază al unui proces de comunicare eficient. Alte aspecte importante se referă la respectarea constrângerilor legate de termenii limită precizați în metodologiile sau în directivele valabile pentru părțile la acordurile internaționale.

- Interacțiunea cu partenerii de dezvoltare, în special cu organizațiile donatoare trebuie să fie bazată pe formularea unui argumentariu solid cu referire la necesitățile de ordin uman, tehnic și financiar pentru îndeplinirea obligațiilor asumate în cadrul CONUSC și CEn. Comunicarea la nivel tehnic trebuie să fie complementată de menținerea unei relații permanente și la cel mai înalt nivel, care ar putea contribui la accelerarea și facilitarea anumitor procese complexe. Reuniunile la nivel înalt cu reprezentanții organizațiilor donatoare trebuie să fie axate pe expunerea unei viziuni clare în privința dezvoltării pe termen mediu și îndelungat a guvernantei în domeniile climă și energie.

- Republica Moldova înregistrează în ultimele decenii o serie de procese de transformare instituțională care sunt similare în multe aspecte cu cele în curs de derulare în țările din regiunea Europei de Sud-Est. Schimbul permanent de experiență în domeniile climă și energie cu aceste țări este deosebit de benefic, mai ales în contextul unor circumstanțe de fapt: existența pe teritoriul țării a unei regiuni separatiste, moștenirea unui sistem energetic de tip sovietic, ș.a. Partajarea celor mai bune practici la nivel regional se poate realiza prin organizarea de seminare periodice, crearea unor grupuri informale de experți din aceste țări, instituirea unui mecanism de schimb de date și informații, etc.

- Comunicarea cu actorii externi într-un cadru asociativ voluntar la nivel regional, precum Federația Europeană a Agențiilor și Regiunilor pentru Energie și Mediu, Rețeaua Energetică

Europeană, Asociația Regională a Autorităților de Reglementare a Energiei, etc., are un rol foarte important în preluarea experienței pozitive. Experiența Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică în calitatea sa de membră la Asociația Regională a Autorităților de Reglementare în domeniul Energetic (ERRA) a avut un aport semnificativ asupra consolidării cadrului de reglementare în domeniul energetic în Republica Moldova.

Comunicarea cu părțile interesate

- Comunicarea cu părțile interesate din afara structurilor de stat trebuie să reflecte diversitatea acestor organizații după modul de funcționare, reprezentativitatea și ancorajul lor în țesutul social, legitimitatea în promovarea subiectelor legate de climă și energie, gradul de expertiză pe care îl dețin în aceste domenii, etc. Din această multitudine de criterii structurante rezultă numărul important de metode de comunicare cu părțile interesate non-guvernamentale.
- Un aspect important în procesul de comunicare cu părțile interesate îl reprezintă asigurarea caracterului de continuitate, în scopul de a evita o implicare episodică a părților interesate. Din această perspectivă, în mod deosebit în procesul de elaborare a documentelor de politici în domeniile energiei și climei, comunicarea trebuie să fie realizată pentru a asigura o înțelegere consensuală a următoarelor dimensiuni:
 - Situația actuală și problemele existente;
 - Consens la elaborarea viziunii și obiectivelor pe termen lung;
 - Documente de politici conexe și măsuri principale necesare pentru a atinge obiectivele stabilite.
- Prin utilizarea instrumentelor de participare publică factorilor de decizie li se oferă informații suplimentare despre valorile și referințele părților interesate. Acest lucru poate ajuta la identificarea soluțiilor care se potrivesc mai bine preferințelor anumitor categorii de parteneri. În plus, dacă organizațiile societății civile au posibilitatea de a-și exprima preocupările înainte de a fi luată o decizie finală și dacă perspectiva lor este reflectată în formularea sa, șansa ca decizia respectivă să fie acceptată și promovată ca una bună este mult mai mare.
- Instituțiile de stat trebuie să adopte o atitudine proactivă în comunicarea cu părțile interesate, fapt care poate constitui o bază pentru construirea unei relații solide cu societatea civilă. Mesajele trebuie să reflecte în mod clar scopurile urmărite, obiectivele trebuie să fie enunțate și explicate de o manieră coerentă în scopul reflectării principiilor care ghidează politicile publice.
- Transparența în comunicarea cu exponenții societății civile este absolut necesară pentru edificarea unei relații bazate pe încredere reciprocă, fapt care poate consolida sprijinul societății pentru reformele și transformările inițiate de guvern.
- Principiul incluzivității în comunicare permite o consultare largă și asigură o colaborare cu societatea civilă în baza unor principii democratice. Procesele de interacțiune trebuie să decurgă din aplicarea unor principii participative și pluraliste și să asigure soluționarea în timp real a situațiilor complexe.

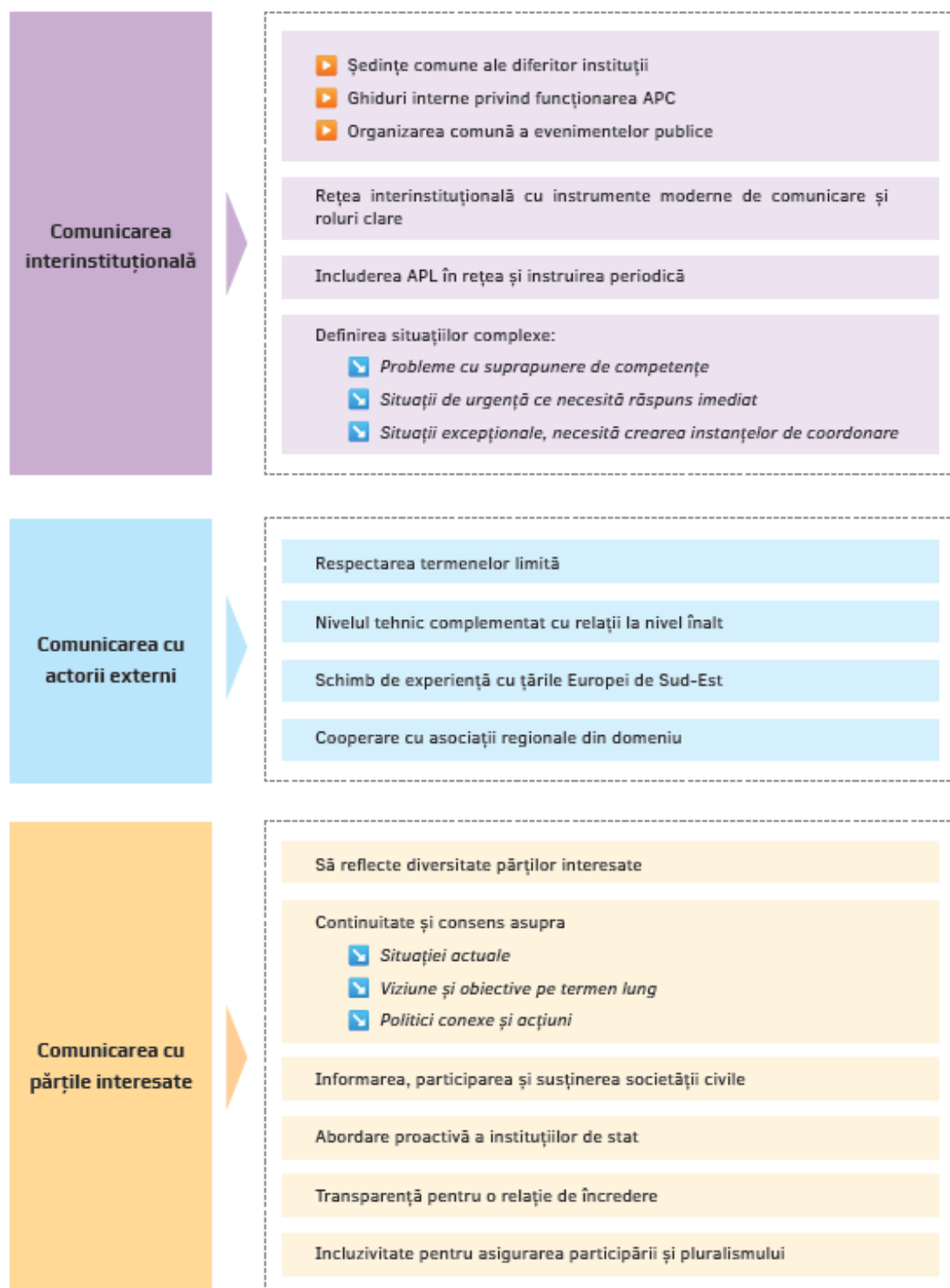

Figura 3. Propuneri de acțiuni pentru edificarea unui cadru de comunicare deschis, transparent și participativ

Exemple de aplicare eficientă a instrumentelor de comunicare

Evaluarea participativă a valorii (EPV) a fost testată ca o nouă practică de participare publică în tranziția energetică olandeză. Într-un mediu virtual *online*, cetățenii intră în pielea unui factor de decizie și văd ce opțiuni politice ia în considerare guvernul, fiind în același timp informați despre impactul lor posibil. În continuare, li se cere să ofere sfaturi. EPV-urile sunt concepute folosind tehnici statistice pentru a se asigura că opțiunile exprimate de participanți conțin o cantitate maximă de informații cu privire la ponderile atribuite de către participanți diferitelor efecte ale politicii. Avantajul evident al participării *online* este bariera scăzută în calea participării și o accesibilitate mai mare. În plus, părerea participanților nu poate fi influențată tendențios. În urma aplicării acestei metode s-a constatat că populația dorește să fie implicată în subiecte specifice, dar în același timp participanții doresc ca și opiniile altor actori informați, cum ar fi experții, să fie luate în considerare în alegerea finală a soluțiilor. Un alt rezultat important obținut în urma aplicării acestui model a fost determinarea sensibilității oamenilor pentru impactul cauzat.

Exemplul statului Chile în elaborarea politicilor energetice pentru anul 2050 este relevant din punct de vedere al abordării utilizate pentru a debloca situația creată de preocupările tot mai mari și așteptările contradictorii cu privire la viitorul energetic al țării. În acest context, mecanismele participative (în special cele bazate pe dialog și orientate spre consens) au fost folosite pentru a construi un „obiect limită” în care diferite perspective pot fi plenar reprezentate, deși ele nu coincid deplin cu întreaga amplitudine a posibilităților interpretative pe care obiectul le-a deschis. Pentru a-și asigura legitimitatea și inteligibilitatea, obiectele limită trebuie să includă semantică și viziuni capabile să rezoneze cu o gamă largă de actori și cu publicul larg, chiar dacă ulterior s-a constatat că aceștia nu au avut un rol substanțial în procesul respectiv. Totuși, această abordare a permis obținerea unui consens susținut de majoritatea participanților. Prin urmare, obiectele limită construite în mod participativ au oferit un instrument puternic pentru încercările politice de a găsi un echilibru între două soluții divergente. Pe de o parte, o auto-direcționare pur descentralizată, în care fiecare actor și sistem este lăsat să opereze singur, în funcție de ceea ce consideră că este corect, indiferent de consecințele asupra altor sisteme, actori și rațiuni. Pe de altă parte, adoptarea unui singur cadru sau raționament ca o „planificare” unică și centralizată a tranziției, care ar reduce libertatea fiecărui sistem și actor de a selecta cea mai potrivită abordare pentru fiecare caz și, astfel, ar necesita o intervenție costisitoare și impunerea ineficientă „de sus în jos” a soluțiilor.

Riscuri cauzate de practici ineficiente de comunicare

Riscuri	Impactul	Măsuri de atenuare
Nivel insuficient, episodic și formal de comunicare cu părțile interesate în domeniile climă și energie	Lipsa de sprijin din partea părților interesate fapt ce ar putea să compromită din start atingerea rezultatelor așteptate	Utilizarea instrumentelor de comunicare în mod permanent, cu organizarea unor evenimente periodice și analiza rezultatelor obținute
Proces de comunicare în care sunt implicate doar unele dintre părțile interesate, altele fiind neglijate	Probabilitate înaltă a omiterii sau neglijării unor elemente și aspecte importante	Aplicarea unei abordări incluzive în procesul de comunicare cu părțile interesate
Ratarea oportunităților și a schimbului de experiențe pozitive	Consum mai mare de resurse, în special în termeni de efort, timp, resurse administrative, ș.a.	Utilizarea rațională a resurselor utilizate în cadrul mecanismelor de comunicare
Omisiunea unor elemente importante ale procesului de consultări publice	Stimularea unor poziții critice și neconstructive din partea unor reprezentanți ai societății civile	Luarea în considerație a pozițiilor divergente exprimate de către reprezentanții societății civile
Aplicarea instrumentelor de comunicare în mod părtinitor, sporadic, formalist și netransparent	Erodarea încrederii în instituțiile statului și discreditarea energiei și climei ca domenii prioritare	Utilizarea în mod transparent și deschis a instrumentelor de comunicare

4. Guvernanța în domeniile climă și energie în contextul diferendului transnistrean

Principiile reglementării politice ale diferendului transnistrean sunt stipulate de Legea Parlamentului Republicii Moldova nr. 173, din 22 iulie 2005, cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al localităților din stânga Nistrului (Transnistria). În prezent politica de reintegrare a țării continuă să se afle la o etapă de subdezvoltare. Guvernul dispune de câteva instrumente instituționale pentru implementarea politicii de reintegrare, și anume:

- Comisia Guvernamentală pentru Reintegrare, al cărei rol este de a asigura și coordona promovarea unei politici unice de reintegrare a țării de către toate instituțiile naționale;
- Viceprim-ministrul pentru Reintegrare, care este însărcinat cu implementarea politicilor în domeniul reintegrării și are statutul de reprezentant politic al autorităților constituționale de la Chișinău în soluționarea conflictului transnistrean, conduce delegația Republicii Moldova în negocierile privind soluționarea diferendului, inclusiv în cadrul rundelor oficiale de negocieri din „formatul 5+2”;
- Biroul pentru Reintegrare al Cancelariei de Stat, cu statut de Direcție Generală, este responsabil de implementarea politicilor de reintegrare a țării;
- Grupurile de lucru sectoriale sunt mandatate să ajute la consolidarea încrederii și securității între ambele maluri ale Nistrului în contextul soluționării conflictului transnistrean și să acorde asistență socială cetățenilor și comunităților din regiunea transnistreană.

Activitatea mecanismelor menționate mai sus este subminată de o serie de slăbiciuni structurale care diminuează eficiența activităților lor. Republica Moldova nu dispune de o Strategie de Reintegrare propriu-zisă, care să includă un plan de acțiuni și politici sectoriale. Deși o serie de acțiuni care contribuie la procesul de reintegrare figurează în Programele anuale de activități de reintegrare a țării, acestea nu pot substitui o Strategie veritabilă pe termen mediu sau îndelungat și nu sunt în măsură să contribuie la mobilizarea unor resurse administrative, umane sau financiare suficiente pentru promovarea politicii de reintegrare. Astfel, de cele mai dese ori ședințele Comisiei guvernamentale pentru Reintegrare au doar scopul de a informa instituțiile despre ultimele evoluții la masa de negocieri din zona de securitate și din grupurile de lucru din sector. Deciziile aprobate în cadrul acestora sunt mai degrabă de ordin tactic, vizând coordonarea unor poziții și atitudini. Biroul pentru Reintegrare din cadrul Cancelariei de Stat dispune de expertiză insuficientă pentru a elabora strategii, politici, planuri și mecanisme de reintegrare sectoriale. Negocierile politice în formatul 5+2 și dialogul cu administrația de la Tiraspol ocupă cea mai mare parte a timpului viceprim-ministrului pentru Reintegrare, iar dubla sa funcție de negociator șef și responsabil principal pentru politicile de reintegrare poate limita libertatea de acțiune pe această din urmă dimensiune.

În consecința acestei stări de fapt, ministerele de resort nu elaborează planuri de reintegrare sectorială pe termen lung, iar din lipsa resurselor financiare măsurile de consolidare a încrederii sunt lăsate aproape în întregime în seama partenerilor europeni, care le finanțează aproape exclusiv.

Metodologie

Soluționarea diferendului transnistrean se află pe agenda permanentă atât a Republicii Moldova, cât și pe cea a apartenerilor europeni. Amânarea rezolvării acestui conflict s-a transformat într-o activitate de menținere constantă a unui *status quo* al situației de-a lungul ultimelor decenii, și asta în pofida aplicării unor eforturi diplomatice considerabile de către toți actorii regionali și continentali. În prezent se încearcă transformarea obiectivului de soluționare „imediată” a conflictului într-o politică veritabilă de reintegrare *de facto*, de jos în sus, a celor două maluri ale Nistrului.

În conformitate cu politica sa de promovare a securității în vecinătatea sa, Uniunea Europeană este angajată plenar în procesul de favorizare a unor soluții pașnice, care să conducă la o reglementare durabilă a diferendului transnistrean. Creșterea influenței UE în regiune în ultimii ani a condus la o eficientizare a măsurilor de consolidare a încrederii. Declinarea sectorială, inclusiv în cadrul de guvernare climă-energie, a acestor măsuri constituie o bază solidă pe care pot fi edificate viitoarele acțiuni care vor apropia cele două maluri. Sprijinul continuu acordat de Uniunea Europeană pentru efortul de integrare europeană a Republicii Moldova va avea un impact pozitiv asupra stabilității regionale iar o soluționare pașnică și durabilă va constitui un exemplu și pentru alte state din spațiul post-sovietic care se confruntă în prezent cu probleme legate de integritatea lor teritorială.

Acțiuni propuse

- Este necesară elaborarea unui capitol specific pentru domeniile climă și energie, ca parte componentă a Strategiei de reintegrare . Acesta ar urma să conțină analiza SWOT a situației din aceste domenii din regiunea transnistreană a Republicii Moldova; să reflecte principalele provocări, amenințări și oportunități ale reglementării și reintegrării în domeniile respective; să formuleze expres mecanisme de coordonare și implementare a politicii de reintegrare a țării pe dimensiunea guvernării climă-energie. Compartimentul respectiv va constitui baza politicilor viitoare de reintegrare pe dimensiunea guvernării climă-energie, elaborate de cele două ministere.
- Capitolul dedicat domeniilor climă și energie din Strategia de reintegrare trebuie să fie suplimentată de un capitol tematic inclus în planul de acțiuni, care ar angaja toate instituțiile guvernamentale în implementarea sa. Capitolul respectiv trebuie să fixeze o serie de indicatori de progres și să stabilească responsabilitățile ce revin fiecărei instituții implicate. Acțiunile planificate trebuie să aibă un caracter pro-activ, să fie canalizate în direcția construirii unui spațiu unic pe ambele maluri ale Nistrului în domeniile climă și energie.
- Ministerele de resort trebuie să elaboreze o poziție comună cu privire la includerea datelor referitoare la regiunea din Stânga Nistrului în documentele de raportare către organizațiile internaționale. Din conținutul prezentului Raport rezultă, că aplicarea a două modalități diferite în acest sens conduce la obținerea unor rezultate care diferă considerabil între ele. Pentru documentele deja prezentate și propuse spre aprobare (CND2, SDER 2030) sau care sunt în curs de elaborare (PNEC) abordarea diferită a problemei legate de regiunea transnistreană trebuie explicată în mod detaliat și argumentat, eventual în documente adiționale separate.
- Pentru iterațiile viitoare ale ciclurilor de raportare către CONUSC și CEn este necesară elaborarea și utilizarea unei metodologii unice, valabile pentru toate instituțiile de stat

implicate în procesul de elaborare, coordonare și implementare a cadrului național de politici publice în domeniile climă și energie. Se recomandă de asemenea consultarea Biroului pentru Reintegrare din cadrul Cancelariei de Stat în procesul de elaborare a poziției unice în această problemă.

- În contextul implementării unui set comprehensiv de măsuri de consolidare a încrederii autoritățile centrale în domeniile climă și energie trebuie să stimuleze prin eforturi susținute implicarea părților interesate și dezvoltarea contactelor la nivel informal între organizațiile non-guvernamentale de mediu și cele din domeniul energetic de pe ambele maluri ale Nistrului. Experiența existentă la acest capitol trebuie valorificată în sensul consolidării canalelor de comunicare existente și încurajării schimbului de experiență și de informații (inclusiv date care pot fi utilizate pentru elaborarea documentelor de raportare).
- Republica Moldova poate solicita o opinie pe marginea subiectului respectiv din partea CONUSC și CEn, având în vedere faptul că problema teritoriilor necontrolate este valabilă în cazul mai multor state, inclusiv pentru trei dintre cele nouă Părți Contractante la Comunitatea Energetică (Republica Moldova, Georgia și Ucraina).

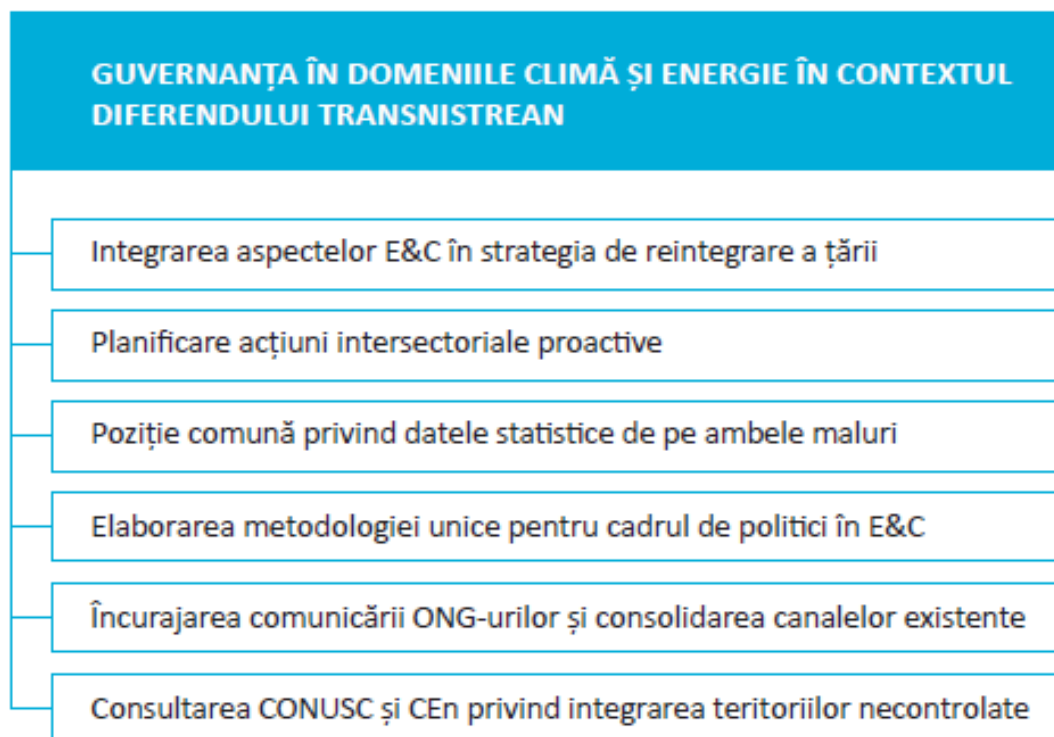

Figura 4. Propuneri de acțiuni pentru guvernanța în domeniile climă și energie în contextul diferendului transnistrean

Exemple de abordare în state care se confruntă cu problema separatismului teritorial

Începând cu anul 2014 Ucraina se confruntă cu o problemă similară privind existența unui teritoriu care temporar nu este sub controlul autorităților constituționale (peninsula Crimeea și regiunile Donețk și Luhansk din Estul țării). Consultarea specialiștilor din Ucraina a scos în evidență aplicarea unei abordări incluzive cu privire la includerea în procesul de raportare a datelor și rezultatelor referitoare la teritoriile temporar ocupate ale statului vecin. Chiar și în absența unei modalități de obținere a datelor și informațiilor prin metode oficiale, aceste date sunt determinate pe căi indirecte, inclusiv prin folosirea canalelor de comunicare informală. Anumite informații pot fi obținute și verificate prin intermediul resurselor informaționale publicate de către instituțiile sau întreprinderile care activează în statele vecine, etc.

Aprovizionarea teritoriului ocupat al Abhaziei cu energie electrică rămâne, ca și în cazul Republicii Moldova, una din problemele cu care se confruntă în prezent Georgia. Legislația actuală din Georgia prevede că regiunea Abhazia trebuie să fie alimentată cu energie electrică generată de centralele hidroelectrice (CHE) „Enguri” și CHE „Vardnili”. În rapoartele Biroului național de statistică din Georgia se regăsesc și unele informații privind consumul de energie pe teritoriul ocupat. Costul energiei electrice livrate pe teritoriul ocupat nu este plătit de consumatori și este considerată creanță nerecuperabilă. Datorită relațiilor lucrative pe domeniul electroenergetic și asigurarea disponibilității datelor privind activitatea acestor CHE a fost posibilă atragerea de mijloace financiare importante de la comunitatea internațională, pentru diferite faze ale reabilitării CHE „Enguri” începând cu anii 1990. Mai recent, BERD a alocat 33 de milioane EUR pentru a patra fază a reabilitării „Enguri3”. În lipsa unei cooperări la nivel tehnic pe acest domeniu nu ar fi fost posibilă atragerea finanțării externe pentru realizarea lucrărilor de modernizare a centralei.

Riscuri generate de lipsa unei abordări unitare în cazul Transnistriei

Riscuri	Impactul	Măsuri de atenuare
Inexistența <i>de facto</i> a unor relații de colaborare în sectorul energetic dintre autoritățile constituționale și regiunea separatistă	Menținerea în stare de subdezvoltare și ineficiență a infrastructurii energetice	Edificarea și menținerea unui dialog permanent cu administrația regiunii separatiste în domeniile energie și climă, inclusiv prin promovarea măsurilor de consolidare a încrederii
Neincluderea în cadrul de politici publice tematice a priorităților din domeniile energiei și climei legate de regiunea transnistreană	Creșterea reticenței populației din regiunea separatistă față de autoritățile constituționale ale Republicii Moldova	Implementarea unei abordări incluzive cu privire la regiunea din Stânga Nistrului în domeniile energie și climă
Tratarea eronată a intențiilor și eforturilor incluzive ale autorităților de la Chișinău cu privire la regiunea din Stânga Nistrului de către populația de pe malul drept al Nistrului	Creșterea reticenței și nemulțumirii populației de pe malul drept al Nistrului față de autoritățile constituționale ale Republicii Moldova	Intensificarea comunicării și evidențierea riscurilor unei abordări diferite

Lista acțiunilor recomandate

Sprijinul politic la nivel înalt pentru cadrul de guvernare climatică și energetică

1. Definirea, implementarea și comunicarea unei viziuni strategice pe termen lung în scopul asigurării unui cadru de guvernare coerent, unitar și eficient
2. Ministerul Mediului și Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale vor dezvolta un cadru permanent de dialog și cooperare, prin: crearea a grupurilor de lucru mixte, furnizarea principalelor orientări în privința planificării și oferirea suportului politic în interacțiunea cu partenerii de dezvoltare
3. Abordarea cu regularitate a problemelor de energie și climă la cel mai înalt nivel al organelor de conducere a țării
4. Actualizarea foilor de parcurs naționale privind implementarea pachetului european pentru energie și climă
5. Definirea domeniilor prioritare, a strategiilor naționale și a planurilor de acțiuni și a indicatorilor-cheie de performanță și pentru a comunica publicului rezultatele;
6. Mandatarea Comisiei Naționale privind Schimbările Climatice cu misiunea de asigurare a cadrului instituțional pentru crearea, menținerea și dezvoltarea coordonării la nivel înalt a domeniilor climă și energie;
7. Implementarea aranjamentelor formale și a metodelor informale de lucru care sprijină comunicarea eficientă între ministere și agenții, precum și între ministere și alte organisme din sectorul public
8. Implementarea durabilă a măsurilor prevăzute, astfel încât angajamentele asumate să supraviețuiască ciclurilor electorale și schimbărilor în guvern
9. Dezvoltarea capacităților la nivel administrativ de conducere în instituțiile publice pentru a formula, implementa și monitoriza în mod consecvent politici coerente cu dezvoltarea durabilă în sectoarele climă și energie
10. Aplicarea unei perspective privind genul, drepturile omului și sărăcia în dezvoltarea cadrului de politici publice în domeniile climă și energie
11. Folosirea instrumentelor moderne de guvernare în formularea și implementarea politicilor publice în domeniile climă și energie

Sincronizare, simplificare și aliniere a proceselor de raportare la organizațiile internaționale (CONUSC și CEn)

12. Simplificarea procesului de raportare către CONUSC și CEn prin: fuzionarea Rapoartelor Bienale Actualizate cu Comunicările Naționale și înlocuirea lor cu un singur document: Raportul Bial de Transparență. Utilizarea rapoartelor periodice de implementare a PNEC în procesul de raportare către CONUSC, inclusiv în elaborarea CND

13. Sincronizarea proceselor de planificare poate fi atinsă prin fuzionarea procesului de iterare al CND cu elaborarea și prezentarea rapoartelor de implementare ale PNEC
14. Crearea unui Grup de lucru comun în domeniile energiei și climei pe platforma Comisiei Naționale privind Schimbările Climatice
15. Modificarea/actualizarea actelor normative care asigură cadrul de funcționare al Comisiei Naționale privind Schimbările Climatice
16. Utilizarea instrumentelor de modelare compatibile și a datelor de intrare agregate având la bază aceeași sursă de informații
17. Perfecționarea sistemului de colectare a datelor și alinierea sistemului statistic național la normele și standardele europene
18. Producerea și diseminarea centralizată a datelor necesare pentru simulări și prognoze, centralizarea datelor, informațiilor și programelor/metodelor de modelizare
19. Sincronizarea procesului de monitorizare, evaluare și actualizare a documentelor de politici publice sectoriale cu elaborarea și actualizarea rapoartelor către CONUSC și CEn (inclusiv PNEC și CND)
20. Implicarea activă a Republicii Moldova în procesul de concertare la nivel european între statele membre ale Uniunii Europene și părțile contractante la Comunitatea Energetică

Edificarea unui cadru de comunicare deschis, transparent și participativ

Comunicarea interinstituțională

21. Cunoașterea reciprocă a actorilor instituționali prin: organizarea periodică a ședințelor cu participarea specialiștilor din diferite instituții, elaborarea unor ghiduri interne privind funcționarea ministerelor și a departamentelor specializate, organizarea comună a evenimentelor publice, etc.
22. Coordonarea strategică a instituțiilor de stat prin constituirea unei rețele permanente și moderne de comunicare și prin capitalizarea în baza efectului de sinergie instituțională
23. Includerea autorităților publice locale în rețeaua de comunicare instituțională
24. Definirea și tratarea situațiilor complexe prin clasificarea lor în trei mari categorii și prin instituirea unor instanțe de coordonare care să dispună de competențe specifice în situații de criză

Comunicarea cu actorii externi

25. Asigurarea transparenței în procesul de raportare către organizațiile internaționale specializate din domeniile climă și energie
26. Interacțiunea cu partenerii de dezvoltare bazată pe formularea unui argumentariu solid cu referire la necesitățile de ordin uman, tehnic și financiar pentru îndeplinirea obligațiilor asumate în cadrul CONUSC și CEn
27. Schimbul permanent de experiență în domeniile climă și energie cu țările din regiunea Europei de Sud-Est
28. Comunicarea cu actorii externi într-un cadru asociativ voluntar la nivel regional

Comunicarea cu părțile interesate

29. Comunicarea cu părțile interesate din afara structurilor de stat trebuie să reflecte diversitatea acestor organizații după modul de funcționare, reprezentativitatea și ancorajul lor în țesutul social, legitimitatea în promovarea subiectelor legate de climă și energie, gradul de expertiză pe care îl dețin în aceste domenii, etc.
30. Asigurarea continuității în procesul de comunicare cu părțile interesate
31. Utilizarea instrumentelor de participare publică cu scopul de a oferi factorilor de decizie informații suplimentare despre valorile și referințele părților interesate
32. Adoptarea unei atitudini proactive în comunicarea cu părțile interesate, care poate constitui o bază pentru construirea unei relații solide cu societatea civilă
33. Transparența în comunicarea cu exponenții societății civile este absolut necesară pentru edificarea unei relații bazate pe încredere reciprocă
34. Aplicarea principiului incluzivității în comunicare pentru a permite o consultare largă și a asigura o colaborare cu societatea civilă în baza unor principii democratice

Guvernanța în domeniile climă și energie în contextul diferendului transnistrean

35. Elaborarea unui capitol specific pentru domeniile climă și energie, ca parte componentă a Strategiei de Reintegrare
36. Suplimentarea capitolului dedicat domeniilor climă și energie din Strategia de Reintegrare cu un capitol tematic inclus în Planul de acțiuni prevăzute pentru implementarea Strategiei
37. Elaborarea unei poziții comune a ministerelor de resort cu privire la includerea datelor referitoare la regiunea din Stânga Nistrului în documentele de raportare către organizațiile internaționale
38. Consultarea Biroului pentru Reintegrare din cadrul Cancelariei de Stat în procesul de elaborare a poziției unice în domeniile climă și energie
39. Stimularea implicării părților interesate și dezvoltării contactelor la nivel informal între organizațiile non-guvernamentale de mediu și cele din domeniul energetic de pe ambele maluri ale Nistrului
40. Solicitarea unei opinii din partea CONUSC și CEn, având în vedere faptul că problema teritoriilor necontrolate este valabilă în cazul mai multor state, inclusiv pentru trei dintre cele nouă Părți Contractante la Comunitatea Energetică (Republica Moldova, Georgia și Ucraina)

Concluzii și perspective

Coerența cadrului național de politici publice în domeniile climă și energie este o pre-condiție esențială pentru îndeplinirea angajamentelor asumate de Republica Moldova în calitatea sa de Parte la CONUSC și la Tratatul Comunității Energetice. Complexitatea contextului instituțional intern și a cadrului existent de guvernanță a politicilor publice elaborate în vederea combaterii schimbărilor climatice în Republica Moldova poate explica apariția unor situații în care anumite rezultate ale evaluărilor, prelucrării datelor și modelizărilor efectuate poartă un caracter divergent.

Prezentul Ghid a fost elaborat cu scopul de a consolida procesele de planificare în domeniile climei și energiei. Analiza cadrului național de politici publice existent în cele două domenii și studierea detaliată a unor procese în misiunile de consultanță anterioare în cadrul proiectului EU4Climate au permis autorilor acestui document identificarea tematicilor care prezintă un potențial de îmbunătățire considerabil. Odată identificate în număr de 4, aceste tematici au fost analizate prin prisma unei abordări structurate pe 5 compartimente aplicate fiecărei tematici: Introducere, Metodologie, Acțiuni propuse, Istории de succes și Riscuri eventuale. Aplicarea unui format unic în cazul celor 4 capitole principale contribuie la o mai bună structurare a conținutului acestui Ghid.

Conținutul Ghidului a fost consultat cu părțile interesate în cadrul unui Seminar consultativ care a avut loc pe data de 24 februarie 2022, iar versiunea sa finală ține cont de remarcile și propunerile participanților la acest eveniment.

Bibliografie selectivă

2006 IPCC Guidelines for National Greenhouse Gas Inventories. Disponibil la adresa: <https://www.ipcc-nggip.iges.or.jp/public/2006gl/>

Contribuțiile Naționale Determinate Actualizate (CNDA) ale Republicii Moldova, prezentate la secretariatul Convenției-Cadru a Națiunilor Unite cu privire la Schimbările Climatice (CONUSC). Document disponibil la adresa: https://www4.unfccc.int/sites/ndcstaging/PublishedDocuments/Republic%20of%20Moldova%20First/MD_Updated_NDC_final_version_EN.pdf

Delli Carpini, M. X., *Public Sector Communication and Democracy*, in *The Handbook of Public Sector Communication*, First Edition. Edited by Vilma Luoma-aho and Maria-Jose Canel, John Wiley & Sons (2020), pp. 31 – 44

FWI and Poppulo: *The ultimate guide to internal communications strategy* (2021)

von Homeyer, I., Oberthür, S., Jordan, A. J. (2021), *EU climate and energy governance in times of crisis: towards a new agenda*. Disponibil la adresa: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13501763.2021.1918221>

Monitorul Oficial al RM nr. 153-158/509 din 26.06.2020, Hotărârea Guvernului nr. 386 din 17.06.2020 cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice

Monitorul Oficial al RM nr. 85-91/1470 din 24.03.2017, Hotărârea Guvernului nr. 1470 din 30.12.2016 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în anul 2030 și Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia. Modificată prin Hotărârea Guvernului nr. 1143 din 21.11.2018, cu privire la aprobarea modificărilor ce se operează în unele hotărâri ale Guvernului, publicată în Monitorul Oficial al RM nr. 13-21/07 din 18.01.2019

Monitorul Oficial al RM nr. 104-109/328 din 06.05.2014, Hotărârea Guvernului nr. 301 din 24.04.2014 cu privire la aprobarea Strategiei de mediu pentru anii 2014-2023 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia. Modificată prin Hotărârea Guvernului nr. 1143 din 21.11.2018, cu privire la aprobarea modificărilor ce se operează în unele hotărâri ale Guvernului, publicată în Monitorul Oficial al RM nr. 13-21/07 din 18.01.2019.

Monitorul Oficial al RM nr. 372-384/1089 din 19.12.2014, Hotărârea Guvernului nr. 1009 din 10.12.2014 cu privire la aprobarea Strategiei Republicii Moldova de adaptare la schimbarea climei până în anul 2020 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia. Modificată prin Hotărârea Guvernului nr. 1143 din 21.11.2018, cu privire la aprobarea modificărilor ce se operează în unele hotărâri ale Guvernului, publicată în Monitorul Oficial al RM nr. 13-21/07 din 18.01.2019.

Monitorul Oficial al RM nr. 38-47/67 din 08.02.2019, Hotărârea Guvernului nr. 1277 din 26.12.2018 cu privire la instituirea și funcționarea Sistemului național de monitorizare și raportare a emisiilor de gaze cu efect de seră și altor informații relevante pentru schimbările climatice

Monitorul Oficial al RM nr. 188-192/635 din 24.07.2020, Hotărârea Guvernului nr. 444 din 01.07.2020, cu privire la instituirea mecanismului de coordonare a activităților în domeniul schimbărilor climatice.

Monitorul Oficial al RM nr. 27-30/146 din 08.02.2013, Hotărârea Guvernului nr. 102 din 05.02.2013, cu privire la Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030

Monitorul Oficial al RM nr. 4-8/01 din 10.01.2014, Hotărârea Guvernului nr. 1073 din 27.12.2013, cu privire la aprobarea Planului național de acțiuni în domeniul energiei din surse regenerabile pentru anii 2013-2020. Modificată prin Hotărârea Guvernului nr. 327 din 17.04.2018, publicată în Monitorul Oficial al RM nr. 126- 132/369 din 20.04.2018, în vigoare din data publicării.

Nota informativă la proiectul Hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea limitelor de capacitate, cotelor maxime și categoriilor de capacitate în domeniul energiei electrice din surse regenerabile până în anul 2025. Proiectul se află la etapa de avizare, și este disponibil la: <https://mei.gov.md/sites/default/files/proiect-33.pdf>

Orientările de politici ale Secretariatului Comunității Energetice privind dezvoltarea Planurilor Naționale privind Energia și Clima în baza Recomandării 2018/01/MC-EnC (PG 03/2018 din iunie 2018). Disponibil la adresa: <https://www.energy-community.org/legal/other.html>

OECD. *Effective communications between the public service and the media*. SIGMA Papers No. 9 (1996). Disponibil la adresa: <https://dx.doi.org/10.1787/5kml6g6m8zil-en>

Pasquier, M. and J.-P. Villeneuve (2011). *Marketing Management and Communications in the Public Sector*, New York, Routledge

Petri, F. and Biedenkopf, K. (2021), *Weathering growing polarization? The European Parliament and EU foreign climate policy ambitions*. Disponibil la adresa: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13501763.2021.1918216>

Proiectul EU4Climate. RAPORT: *Alinierea ȋntelor de reducere a GES în contextul angajamentelor Republicii Moldova în cadrul CONUSC și al Tratatului Comunității Energetice*, D. Dușciac (2021)

Regulamentul (UE) 2018/1999 al Parlamentului European și al Consiliului din 11 decembrie 2018 privind guvernanța uniunii energetice și a acțiunilor climatice, de modificare a Regulamentelor (CE) nr. 663/2009 și (CE) nr. 715/2009 ale Parlamentului European și ale Consiliului, a Directivelor 94/22/CE, 98/70/CE, 2009/31/CE, 2009/73/CE, 2010/31/UE, 2012/27/UE și 2013/30/UE ale Parlamentului European și ale Consiliului, a Directivelor 2009/119/CE și (UE) 2015/652 ale Consiliului și de abrogare a Regulamentului (UE) nr.

525/2013 al Parlamentului European și al Consiliului. Disponibil la adresa: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018R1999&from=EN>

Second Biennial Update Report of the Republic of Moldova under the United Nations Framework Convention on Climate Change. Disponibil la adresa: https://unfccc.int/sites/default/files/resource/Moldova_BUR2_EN_web_19.04.2019.pdf

Secretariatul Comunității energetice. *Energy governance in Georgia. Report on Compliance with the Energy Community Acquis (2017).* Disponibil la adresa : https://www.energy-community.org/dam/jcr:12607648-d848-4920-b560-82d648f95a39/ECS_Georgia_Report_082017.pdf

World Experience for Georgia (2018). *Transparent Energy Trading in Secessionist Regions Electricity Supply to Abkhazia and Emerging Energy Security Risks for Georgia.* Disponibil la adresa : <https://eap-csf.eu/wp-content/uploads/Georgia-Case-Study.pdf>